

Pantůček, Viktor

"Hudebně vědecký kolektiv má za sebou již také pěkné výsledky" – hudební věda mimo univerzitu v první polovině padesátých let v Brně

Musicologica Brunensia. 2015, vol. 50, iss. 1, pp. [57]-71

ISSN 1212-0391 (print); ISSN 2336-436X (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/MB2015-1-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134011>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VIKTOR PANTUČEK

**„HUDEBNĚ VĚDECKÝ KOLEKTIV MÁ ZA SEBOU JIŽ TAKÉ
PĚKNÉ VÝSLEDKY“ – HUDEBNÍ VĚDA MIMO UNIVERZITU
V PRVNÍ POLOVINĚ PADESÁTÝCH LET V BRNĚ**

Předkládaná studie je věnována jak samotnému vzniku, fungování a postavení hudebně vědného kolektivu v rámci brněnské odbočky Svazu československých skladatelů, tak též komplikovaným společenským okolnostem, které určovaly jeho strukturu, formu i vlastní obsah činnosti. Nedílnou součástí je též pokus o snad spíše tezovité naznačení kulturně společenského prostoru hudební vědy, jejího napojení na žitou a probíhající současnost, samozřejmě primárně v díkci budování socialismu, ale mnohé z naznačeného snad může posloužit coby nekauzální paralela se současnou transparentní společností, kdy na základě fikce ekonomické potřeby je vědecké paradigma potlačováno všeobjímající potřebou komunikace, nekritické flexibility a neuchopitelné tekutosti. Důraz je tak kladen, nejen na historické souvislosti, ale též na samotnou otázku postavení hudební vědy mimo rámec univerzity v kontextu první poloviny padesátých let v bývalém Československu.

Předkládaná, doposud pouze rozpracovaná, rozšířená případová studie, z pohledu mikrohistorického definovaná spíše geograficky, než čistě antropologicky, je postavena na prolínání i rozporu společenského požadavku jasné, i když nedefinovatelné umělecké doktríny a jejího naplňování či nenaplňování, a to jak v otázkách distribuce „kánonu“ mezi hudebníky i celou společnost (rozuměj coby analýza systému a organizace hudebního života), tak v rovině estetické (tedy vlastní proměna jazyka). Inspirován Foucaultem tak sice hledám „kolektivní diskurzy“ a dle Bourdieho popisují mocenské „strategie“, ale zvolené období a především místo charakterizují spíše „taktikou poddaných“, jejichž svoboda byla značně okleštěna, a „praktikami“ či dokonce „kutilstvím“ nově „konstruované“ komunity mocných. Při práci s prameny (jejich heteroglosií) je tak kladen velký důraz na diskrepanci mezi představou, ideologií, teorií (strategie) a reálnou schopností či ochotou (praktika) brněnských osobností naplnění či nenaplnění těchto představ (taktika). Kolektivní diskurz byl definován zdeformovaným marxismem, jako jedinou cestou k socialismu, k ideálu beztřídní společnosti ve víře v kolektivního ducha společného budování. Umění, coby nadstavbě však byla

příkládána mimořádná důležitost ve službě předkládané ideji. Mocenskou strategií bylo bezprecedentní prosazování ideologie socialistického realismu, principem „totalitního marketingu“ s vyloučením jakékoliv konkurence. Byla aplikována jak „metoda biče“, tak též účinný postup „chléb a hry“. Praktiky i taktiky poddaných v boji za lepší zítřky pak byly deformovány nekritickým optimismem, intelektuální výbavou nových kádrů, osobní nevraživostí i snahou urvat co se dá, jakož i touhou po důstojném životě či přirozenou snahou o přežití. Naplňovány poté byly uplatňováním manipulativních floskulí tematické teorie, jednoduchostí, ale též nutností kritiky a sebekritiky, jakož i neustále deklarovanou nejistotou kompetence i zodpovědnosti. Budiž smutným konstatováním a snad též historickou zkušeností, že o hudbu samotnou, coby znějící strukturu, v prvních pounorových dekádách zas až tak moc nešlo.

Komunistický puč v únoru 1948 znamenal pro československou společnost radikální proměnu, která se nemalou měrou projevila též na poli kulturním a uměleckém. Svobodné tvorbě a projevu byla přiřknuta role ideologického nástroje sloužícího myšlenky výchovy nového socialistického člověka žijícího v utopii beztržní společnosti pod praporem Stalinova Sovětského svazu.¹ Převodovou pákou systému řízení kultury se pro oblast hudby měla stát dobrovolná výběrová organizace, sdružující české a slovenské skladatele, hudební vědce a kritiky, jakož i koncertní hudební umělce.² A tak se i stalo. Už 22. února 1946 vznikl v Praze Syndikát českých skladatelů, organizace, která se podílela na I. mezinárodním sjezdu skladatelů a kritiků uspořádaném při příležitosti prvního Pražského jara 1947. Od 15. 10. 1948 vydávala časopis *Hudební rozhledy*. Na II. mezinárodním sjezdu skladatelů a hudebních vědců (Praha 20.–29. 5. 1948) byl zvolen přípravný výbor *Mezinárodní společnosti pokrokových skladatelů a hudebních vědců*, čímž se již projevilo přímé ovlivnění organizace novou politickou situací. Aplikace ideových směrnic II. sjezdu na domácí situaci byla předmětem jednání I. pracovního sjezdu skladatelů a hudebních vědců Československa (26.–28. 9. 1948 v Praze). Při té příležitosti se sešly oba dosud odděleně působící syndikáty českých a slovenských skladatelů. Porady vyvrcholily na společné schůzi obou syndikátů v prosinci 1948 v Praze, kde byl vyhlášen rámcový pětiletý tvůrčí plán.³ Předpokládalo se, že právě Syndikát českých skladatelů se stane jedinou vrcholnou

¹ Srov. např. OLŠÁKOVÁ, Doubravka. *Věda jde k lidu! : československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014, s. 22; LUKEŠ, Igor. *Československo nad propastí Selhání amerických diplomatů a tajných služeb v Praze 1945 – 1948*. Praha: Prostor, 2014, s. 258–261; APPLEBAUMOVÁ, Anne. *Železná opona Podrobení východní Evropy 1944–1956*. Praha – Plzeň: Beta-Dobrovský Ševčí, 2014, s. 299–302; KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost 1945–1948 Historie vzniku a působení STB jako mocenského nástroje KSČ*. Praha: Plus, 2015; ad.

² Srov. KNAPÍK, Jiří. *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948 – 1956*, Libri: Praha 2006, s. 46–47.

³ Srov. CHMELAROVÁ, Vlasta. *Syndikát českých skladatelů*, in. Kolektiv autorů. *Slovník české hudební kultury*, Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 901, HAVLÍK, Jaromír. *Jaroslav Doubrava, Skladatel v sevření dvou totalit*, Praha: NAMU, 2002, s. 225–226.

organizací hudebních tvůrců, která zaručí zájmy všech oblastních uměleckých skupin po všech stránkách. Slovo „syndikát“ však přespříliš evokovalo období první republiky, i proto došlo k přejmenování a transformování Syndikátu českých skladatelů na Svaz československých skladatelů, který byl obdobou Svazu sovětských skladatelů. K této transformaci se přistoupilo počátkem roku 1949 a dokončena byla ustavující schůzí Svazu ve dnech 14. – 15. května 1949 v Praze, kdy oba syndikáty, český i slovenský, jakož i řada dalších spolků definitivně zanikají a jsou nahrazeny monstrózní, monopolní organizací.

V roce 1949 mohla vzniknout odbočka SČS v kraji, kde bylo minimálně 20 členů Svazu, ale již od počátku se počítalo s menším množstvím poboček, které by zastupovali více krajů. V roce 1949 tak vzniká jediná odbočka v Česku a to právě v Brně. Od svého počátku v roce 1949 až do září 1950 byl Svaz dělen to tzv. tvůrčích či pracovních komisí, nebo kolektivů, které byly poté nahrazeny sekcemi a to skladatelskou, hudebních vědců a kritiků a od roku 1952 též nově sekce koncertních umělců, sekce byly občas i po transformaci nazývány komisemi, tudíž při dalším oborovém dělení se používalo termínu subkomise (např. subkomise velkých forem u skladatelské sekce, subkomise pedagogická a instruktivních skladeb u sekce hudebně vědné a subkomise dechových nástrojů u sekce koncertních umělců).⁴ Ještě neustavené, ale již existující sekce skladatelů a hudebních vědců pak rovněž zakládaly Kluby, kde byly přehrávány nové skladby, řešeny ožehavé ideologické či hudebně teoretické problémy.⁵

Samostatný hudebně vědecký kolektiv byl ustaven až na základě změny organizačního řádu k 1. lednu 1952. Do té doby bylo „služeb“ hudebních vědců využíváno spíše v rámci vlastní organizace, při řešení otázek hudebního školství, pro odborné referáty a ve vydavatelské komisí. Je třeba si uvědomit, že do roku 1952, kdy zákonem č. 52 / 1952 byla zřízena Československá akademie věd, se nacházíme v určitém vědeckém vakuu. Plná činnost univerzitních pracovišť po válce ještě nebyla obnovena a z personálních důvodů snad ani býti nemohla, akademie coby „hlavní centrum vědeckého bádání“⁶ ještě neexistovala a navíc především ideologická strategie požadovala, aby „věda sloužila lidu“⁷, což se projevovalo mimo jiné úmornou diskusí o dialektice stranickosti a objektivitě⁸. Umělci a potažmo též vědci nebyli v rétorice komunistické moci označováni coby lid, ale jako „pracující inteligence.“ Jejich postavení bylo hierarchicky vlastně podřízené a „*teprve ve službách lidu se inteligence stává součástí lidu. Tedy nikoliv sdílení poznatku ve jménu pokroku, ale služba ve jménu převýchovy.*“⁹

4 Organizační řád Svazu československých skladatelů + poznámky, 1950.

5 Srov. PANTŮČEK, Viktor. Vznik brněnské odbočky Svazu československých skladatelů 1949–1951. *Opus musicum*, 2012, roč. 44, č. 2, s. 37–48.

6 Zákon č. 52 / 1952 sb., o Československé akademii věd ve znění pozdějších předpisů (29. října 1952).

7 NEJEDLÝ, Zdeněk; ŠTOLL, Ladislav. *Věda jde s lidem*. Praha: Orbis, 1952, s. 4.

8 Srov.: tamtéž; MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Stranickost ve vědě a umění*. Praha: Orbis, 1949, s. 16.

9 OLŠÁKOVÁ, Doubravka. *Věda jde k lidu! : československá společnost pro šíření politické*

Hlavním cílem hudební vědy tak mělo být stanovení úkolů a cílů nejmladší skladatelské generace na cestě k socialistickému realismu, kritika a sebekritika dosavadní tvůrčí činnosti a především hledání teoretického rámce pro utváření socialistického realismu v hudbě, včetně revize dějin hudby, vždyť hudba měla již od nepaměti směřovat k lidově demokratické myšlence.¹⁰ Především léta 1949–1950 byla ve znamení individuálního hledání cesty a pojetí ideologie realismu v hudbě a vůbec vlastního postavení hudby, potažmo hudební vědy ve společnosti. Společnost se nepochybně radikalizovala, ale škála představ a přístupů k žité skutečnosti a především k budoucnosti byla poměrně pestrá, výrazně se profilyovaly především dva proudy, na první pohled rozlišitelné coby „radikální a umírněné křídlo“. Oba směry se nelišily ve stanoveném cíli dosažení socialistického realismu, ale značně rozporné bylo přijímání či lépe vztah ke kulturnímu dědictví, především k hudbě meziválečného období, různá chápání estetiky socialistického realismu a též samotná představa o metodách prosazování kulturní politiky. V kulturně společenském prostoru Československé lidové demokracie je tento rozpor důkladně rozpracováván Jiřím Knapíkem, především na srovnání činnosti Kulturního a propagačního oddělení, spadajícího přímo pod ÚV strany a kulturními ministerstvy, která si zachovávala nedeklarovanou samostatnost. Konkrétně především na postavách Gustava Bareše a Václava Kopeckého. Při poněkud zjednodušeném nahlížení se tak jednalo o střetnutí „ostřílených komunistů“, kteří bojovali za sociální práva již v období buržoazní první republiky a své přesvědčení utužili v litých bojích druhé světové války a „nastupující dravce“ z řad mladých kádrů, vstupujících do boje za mír a socialistickou budoucnost po vítězném únoru 1948. Již z výše uplatněného, snad i poněkud nekorektního, popisu je zřejmé, že vyhrocená situace nebyla způsobena pouhou polaritou ideálů, ale rovněž velmi výrazným, bohužel bytostně lidským, mocenským bojem a rovněž logickým generačním rozkoem. Mimo oblast hudby jsou v tomto ohledu dobře známé okolnosti například odstavení Emila Filly z pozice předsedy Svazu výtvarných umělců, vstup dělnických kulturních komisí (porot) a jejich vliv na filmovou produkci, především v souvislosti s filmovým zpracováním povídky Františka Langra Dvaasedmdesátka, nebo dlouhodobé snahy o dehonestování Vítězslava Nezvala. Jako příklad z hudební oblasti pak můžeme uvést diskusi z 28. června 1950 vedenou nad Sonátou pro housle a klavír od Osvalda Chlubny.

Na klubovním večeru byla přítomna „pražská invaze“ (slovy Ludvíka Kundery) – Miroslav Barvík, Antonín Sychra a Josef Stanislav. Diskuse byla věnována přehrávce 5. smyčcového kvartetu Viléma Petrželky a Sonáty pro housle a klavír Osvalda Chlubny. Zatímco Petrželkova skladba byla přijata velmi vstřícně a označena jako vzorová. Skladba Chlubnova vyvolala bouřlivou polemiku. Bylo mu vytknuto – splývání disonance a konsonance (Antonín Sychra), nenárodní

kých a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. stolní. Praha: Academia, 2014, s. 29.

¹⁰ BARVÍK, Miroslav. Návrh osnov dějin hudby na konservatoři. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 4, č. 3, s. 12–13.

charakter – uplatnění burlesky, atd. „*Dílo prof. Petrželky je dílem, které by jistě zaujalo jakékoliv obecenstvo. Dílo Chlubnovo nás nechalo poněkud na rozpacích, neřeklo nám nic konkrétního, nic určitého...*“ (Jaroslav Tomášek) „*Dnes jsme již od Února hodně daleko. Skoro každý skladatel by si rozmyslil provedení skladeb vzniklých před únorem. Je zajímavé, že pobočka v Brně si dovolila provést tuto skladbu. Sonáta ukázala, že je dílem z doby umělecké tvorby s výrazem jiným. Jsou zde znaky rozkladu buržoasní společnosti. Je to vyjádření února z posic formalistických apod. Není to vyjádření února nové třídy.*“ (M. Barvík) Chlubna se obhajoval coby skladatel, nikoliv znalec stranických požadavků. „*Hned, když jsem svou Sonátu zadával, pochyboval jsem, že projde. Úvodem jsem to naznačil. Slyšel jsem zde tolik věcí – Kapra, Stanislava, Barvíka, Sychru – a jsem rád, že Sonáta byla kritisována. Nejsem však rád, že oni nejsou a na plenárním zasedání nebyli kritisováni. Sonátu mi nikdo nezabije, nic na ní nezměním...*“ V diskusi bylo využíváno řady dobových floskul především M. Barvíkem, Janem Kaprem a J. Stanislavem.¹¹ Z výše napsaného je snad dostatečně zřejmé, že o vlastní hudební kvality skladeb až tak nešlo. Vilém Petrželka patřil k progresivnější linii Janáčkových žáků a za svoji meziválečnou tvorbu se dočkal po Únoru zdrcující kritiky, kdy byl nejprve v roce 1949 na dvacet měsíců ze Svazu vyloučen a v dubnu 1950 při prvním plenárním zasedání v úvodním projevu Miroslavem Barvíkem označen za formalistického skladatele. Na základě těchto událostí se Petrželka podrobil sebekritice a svého osobitého kompozičního jazyka se plně vzdal a v duchu Ždanovova odkazu se „*přetvořil a obrátil tváří ke svému lidu*“.¹² Naproti tomu Osvald Chlubna byl sice akčním výborem Národní fronty poměrně netaktně sesazen z pozice předsedy Klubu moravských skladatelů,¹³ výraznějšího postihu se mu však nedostalo. Jeho veskrze tradiční kompoziční jazyk nevyvolával zásadnější pohoršení, a tudíž se jej Chlubna nevzdal a ani vzdávat nemusel. Představená kritika jeho Sonáty je tak spíše dokladem generačního rozporu a rozpaků při přijímání fádnic tezí socialistického realismu v hudbě. Pro korektnost si dovoluji ke srovnání předložit stručný citát z bohužel nesignovaného textu z 3. ročníku Hudebních rozhledů Tvůrčí úspěchy moravských skladatelů, který obsáhle refletoval I. pracovní plenární zasedání brněnské odbočky české sekce Svazu československých skladatelů, která se konala v Brně ve dnech 16.–17. prosince 1950: „*Zbývá ještě zmínit se o Osvaldovi Chlubnovi. I v jeho tvorbě je (podle plenárkové ukázky) patrný zlom a obrat k lepšímu, Chlubnovy skladby sloužily obyčejně všem hudebníkům za příklad vymyšlené, suché, úmorné hudby, která se všemi rafinovanostmi ubíjí v člověku jakékoliv radostné vzruchy. Chlubnovy*

¹¹ Záznam o činnosti Klubu SČS v Brně dne 28. června 1950. Přehrávka skladeb Chlubny a Petrželky; DkCHK00000357.

¹² ŽDANOV, Andrej Alexandrovič. O problémech sovětské hudby, 1948 In: *Konfrontace 2 Měsíčník pro soudobou hudbu*. Svaz českých skladatelů, Praha 1969, s. 54; srov. PANTŮČEK, Viktor. Vznik brněnské odbočky Svazu československých skladatelů 1949–1951. *Opus musicum*, 2012, roč. 44, č. 2, s. 37–48.

¹³ PANTŮČEK, Viktor. Musica politica Budování nového řádu. *Opus musicum Hudební revue*, Brno, 2007, roč. 39/2007, č. 1, s. 36–37.

opery byly pověstné svou nedramatičností, jeho ostatní skladby svou délkou a nejasností. Symfonická báseň Z jara byla proto velkým překvapením. Je sice zase zbytečně dlouhá, ale má mnoho předností. Odhaluje v první řadě onen známý fakt, že Chlubna je po technické stránce mistr svého oboru. Práce s tematy, instrumentace, formální výstavba – to Chlubnovi nedělá obtíže, zvláště tenkrát, vyjadřuje-li konkrétní představu (tentokrát radost člověka z jara). Horší je to s jeho invencí. Chlubnovy hudební myšlenky nejsou dost životné, nosné a přesvědčivé. Avšak i po této stránce je jeho symfonická báseň Z jara velkým krokem vpřed...“¹⁴

Nebezpečně velký prostor pro diskusi, pro interpretaci socialistického realismu, ale též pro neoprávněné a nikým nekontrolované narůstání moci samozvaných kádrů, sice nijak nesnižovalo stalinistické, radikální vnučování jediného možného kulturního vzorce, ale více a více ohrožovalo nutnost byrokratického řízení a vůbec fungování jediného možného monopolního aparátu a to komunistické strany. Od počátku roku 1950 tak začalo postupně docházet k reorganizaci kulturního provozu, řada „nadbytečných“ organizací byla zrušena, byl zastaven bezhlavý nábor členů do strany i do oborových organizací, byly zahájeny prověrky stávajících členů i kandidátů a nově konstruovány požadavky pro přijímání nových zájemců, začalo oddělování zrna od plev a hledání nepřítelů ve vlastních řadách. Nezvítězili ani umírnění, ani radikálové, ale individuálně ty osobnosti, které se dokázaly lépe ve zvoleném okleštění zorientovat a přizpůsobit, a jelikož odsouzení poražených bylo tak drastické, je již nevhodné dále o „umírněných“ hovořit. Ještě bych rád zmínil, že to co se odehrávalo na poli kulturní politiky téměř okamžitě rezonovalo na poli literárním a filmovém, s určitým zpožděním znamenalo činnost výtvarníků a teprve v poměrně značném závěsu se projevilo též ve Svazu skladatelském či dalších hudebních organizacích, bylo-li to taktikou či spíše nedůsledností nedokáží posoudit, každopádně i díky tomu, odhlédneme-li od samotné nesmyslnosti otázky socialistického realismu v hudbě, nebyly čistky v hudebnických řadách tak hrůzostrašné, jako v jiných uměleckých oborech a rovněž hudební kultura byla spíše výrazně zprůměrována do všeobíhající šedi, než aby docházelo k natolik vulgárním projevům jako například v oblasti literární. Vždyť v období první pětiletky se většina sorealistických profilových skladeb rekrutovala buď z děl vzniklých před Vítězným únorem (kantáta Neustupujte od Miloslava Kabeláče, Československá polka od Václava Dobiáše...), nebo byla definována spíše tematicky, ve smyslu obsahu literárního, než vlastní hudební strukturou. Vraťme se však do Brna a k hudební vědě.

Neustálé „hony na čarodějnice“, zaměřené jednou proti genetice, jindy proti sociologii či hlubinné psychologii, ale také proti kybernetice, sémiotice či lingvistice. Neustálý boj proti náboženství, mystice, proti každé nemarxistické filozofii a estetice. Tím vším bylo vytvářeno ovzduší neustálé obklíčenosti nepřátelskými imperialisty a kosmopolity, prostředí neutuchajícího „třídního boje“.¹⁵ To vše se samozřej-

¹⁴ Tvůrčí úspěchy moravských skladatelů. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 7, s. 6–7.

¹⁵ BERGER, Roman. *Dráma hudby Prologomena k politické muzikologii*, HC Bratislava, 2000, s. 95–96.

mě nemohlo vyhnout i hudební vědě. „*Také brněnští hudební theoretikové byli plenárkou odhaleni jako pracovníci na slepé koleji. Jejich úvahy a knihy o dvojsměrných alternacích, o harmonických kombinacích, o skládání tónin apod., jsou hotovou fraškou, která nikoho nezajímá a nikomu nepomáhá (ani v kladném, ani v záporném smyslu) Skutečný život pokrokových skladatelů, skutečný vývoj moravské soudobé hudby, jde naprosto mimo hříčky těchto učených muzikantů. A přece např. v Brně je tolik schopných kritiků, theoretiků, vědců! Je nepochopitelné, že kolektiv takových pracovitých lidí a takových vzdělaných odborníků, jako jsou prof. Dr. Jan Racek, dr. Jiří Vysloužil, dr. Zd. Blažek, prof. Theodor Schaefer a mnozí jiní, nedovedl ještě na půdě odbočky vytvořit pracovní skupinu, která by úspěšně aplikovala marx-leninské zásady na obor hudební kritiky, teorie a vědy, a která by tak účinně pomáhala vývoji naší hudby k socialistickému realismu. Je pochopitelné, že u některých to jsou rozpaky, jak na to. Nabízí se však otázka, zda někteří nezůstávají úmyslně stranou.*“¹⁶ Za hlavní mluvčí ideologie socialistického realismu musíme sice označit především členy pražského ústředí, většinou funkcionáře představenstva Svazu československých skladatelů či přímo Ústředního výboru Komunistické strany: hudebního historika, kritika a politruka Zdeňka Nejedlého, hudebního teoretika a estetika Antonína Sychru, muzikologa, kritika a pedagoga Jaroslava Jiráňka, šéfredaktora Hudebních rozhledů, publicistu Bohumila Karáska, skladatele, publicistu a svazového činovníka Miroslava Barvíka, muzikologa Ivana Vojtěcha a dále skladatele Josefa Stanislava, Václava Dobiáše, Jana Seidla, Jaroslava Tomáška ad. Pro naše sledování je však mimořádně zajímavé, jakým způsobem sestupovala ideologická frazeologie do nižších pater, jak byla využívána či zneužívána bez většinou zbytečné snahy o důslednější porozumění. Pro dokreslení situace tak upozorníme například na článek Věry Dolanské v Hudebních rozhledech 1951, věnovaný otázce rozvíjení lidové tvořivosti „*I v naší hudební vědě a národopisu dodnes usilujeme o odstranění nejhrošších následků kapitalistického soukromopodnikatelství. Odtrženost od praxe, dosavadní nepohotovost reagovat na aktuální události nového života, právě tak jako úzký praktikismus jsou stejně nebezpečné dnešní vědecké práci. Jsou pozůstatky apolitičnosti a netendenčnosti, kterou hlásala buržoasie, aby vědce odvedla od otevřených časových problémů. Typickým zatemňovacím manévrem bylo pěstování různých sobě odporujících škol a směrů a žárlivé strážení vlastní pracovní metody i výsledků práce...*“¹⁷ Je tudíž patrné, že vše mělo být jinak, jedinou možnou metodou byl zfušovaný marxismus, podmínkou byla práce v kolektivu a vystavování se stranické kritice a sebekritice a to za jediným účelem budování socialismu. Od počátku činnosti brněnské odbočky byl v nejužším vedení Jan Racek¹⁸, tudíž si dovoluji na jeho příkladu ukázat, co se od hudebních vědců rámcově očekávalo. Rád bych upozornil na fakt, že neustále docházelo

¹⁶ Tvůrčí úspěchy moravských skladatelů. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 7, s. 7.

¹⁷ DOLANSKÁ, Věra. Úkoly hudební vědy v rozvoji lidové tvořivosti. In. *Hudební rozhledy*, ročník 4, č. 6, s. 7.

¹⁸ Byl zvolen do výboru odbočky hned na prvním zasedání 20. listopadu 1950. Srov.

k zaměňování vědeckého bádání s kritikou a především objektivita musela být nahrazována stranickou propagandou.¹⁹ Tak například 21. února 1950 byl Racek společně s Jaroslavem Kvapilem, Janem Plichtou a Jiřím Vysloužilem pověřen vypracováním sborníku masových písní a přípravou vystoupení v továrnách. 28. března pak přednesl referát, úvodní proslov k diskusi s názvem: *O tvůrčí problematice v oblasti hudby. Úkoly a cíle nejmladší skladatelské generace*, byl členem vydavatelské komise a pro 4. číslo 4. ročníku Hudebních rozhledů v roce 1951 připravil článek *Hudební mluva ve světle marxistické jazykovědné teorie (Příspěvek k otázce třídního charakteru hudební mluvy)*.²⁰ Rackova pozice však byla poměrně složitá, neustále byl napadán za individualismus (samostatnost) a tudíž odtržení od kolektivu, bylo mu vytýkáno, že hudební věda se izoluje od aktuálních problémů a obzvláště z řad mladých kádrů Gustava Křivinky a Jaroslava Poďěšvy se mu dostávalo velmi nevybíravé ideologické kritiky.²¹ Negativní postoj k Rackovi měl hlavní předpoklad v diskusích nad jeho projevem na již několikrát zmiňované první brněnské plenárce v prosinci 1950: „*Příznačné je, že v tomto proslovu neřekl dr. Racek nic konkrétního ke skladbám, hraným na plenárce! Neexistuje věda pro vědu a námitky prof. Josefa Stanislava, který se léta obírá teorií socialistického realismu, námitky prof. Václava Dobiáše a námitky generálního tajemníka Miroslava Barvíka proti určitým thesím vyslovených dr. Rackem v interních diskusích před zahájením plenárky (generační problém, nedialektický pohled na vývoj, jednostranný obhajoba Janáčka proti našim vulgomarxistům a levičákům, povšechné rady skladatelům apod.) to není náhodný zjev. Čekáme od prof. dr. Racka otevřené slovo – slovo poctivé sebekritiky a revise dosavadní cesty. Slovo stranického vědce, který dovede najít cestu na základě marx-leninské*

PANTŮČEK, Viktor. Vznik brněnské odbočky Svazu československých skladatelů 1949–1951. *Opus musicum*, 2012, roč. 44, č. 2, s. 39.

- 19 Srov. CHRENNIKOV, Tichon. O stavu a úkolech hudební kritiky. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 1, s. 4–9.; LĚBĚDJANSKIJ, Michal Sergejevič. Nerozřešené otázky hudební vědy. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 2, s. 25–26.; SYCHRA, Antonín. Nejnáléhavější úkoly hudební vědy a kritiky, Referát děkana hudební fakulty Akademie musických umění v Praze prof. dr. Antonína Sychry pronesený 10. II. na II. plenárním zasedání SČS. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 10–12, s. 18–27.; KABALEVSKIJ, Dmitrij. Projevy zahraničních delegátů. K aktuálním otázkám hudební vědy a kritiky. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 10–12, s. 28–29.; OČADLÍK, Mirko. Diskuse o hudební vědě a kritice. Co nás čeká?. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 10–12, s. 86–89.; Sovětská hudební věda – náš vzor. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 4, č. 4–5, s. 12.
- 20 Bibliografie Jana Racka byla sice poměrně pestrá, přesto jeho odbornost směřovala k poněkud jiným tématům. Srov. např. ŠTĚDRŮN, Miloš: Jan Racek: muzikologická osobnost mezi epochami (marginálie) In. MACEK, Petr; PEČMAN, Rudolf (ed.). *Musicologica Brunensis Ad honorem Jan Racek, Bohumír Štědroň et Zdeněk Blažek 1905–2005*, KLP Praha, 2005, s. 67–72.
- 21 Důležitou platformou pro argumentaci vůči vědeckým pracovníkům byly materiály spojené s I. ideologickou konferencí vysokoškolských vědeckých pracovníků, která se uskutečnila na přelomu února a března 1952 v Brně. Srov. NEJEDLÝ, Zdeněk, ŠTOLL, Ladislav. *Věda jde s lidem*. Orbis, Praha, 1952.

*theorie. A totéž čekáme od jeho žáků a od jiných theoretiků na Moravě...*²² 8. ledna 1951 zaslal Jan Racek vedení odbočky dopis, ve kterém se z důvodu velké pracovní vytíženosti vzdal členství ve výboru pobočky. Koncem roku 1951 se pak konalo v Brně celostátní setkání hudebních vědců, které však skončilo poměrně nezdarem, jelikož se jej nikdo z pražského ústředí nezúčastnil, každopádně v reakci na vznik celostátní sekce hudebních vědců pod Svazem československých skladatelů zde byl prodiskutován plán činnosti připravovaného samostatného brněnského kolektivu. Hudebně vědecký kolektiv byl tedy ustaven až na základě změny organizačního řádu k 1. lednu 1952. První schůzka kolektivu se konala 18. března (tedy krátce po I. ideologické konferenci vysokoškolských vědeckých pracovníků, kde zazněly velmi nebezpečné projevy Zdeňka Nejedlého a především rektora Vysoké školy politických a hospodářských věd Ladislava Štolla, který mimo jiné nikdy nesložil maturitu)²³ na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, na pořadu bylo projednání plánu. „*Plán je sice obsáhlý, ale nakonec se ukázalo, že se dá zmocit. Po projevu s. Vojtěcha následoval referát prof. Černušáka. Přítomno bylo 20 mladších i starších pracovníků. Schůze trvala čtyři a půl hodiny. Diskuse byla bohatá a plodná. Z diskuse pak vyplynulo, že se má pokračovat v práci na Pazdírkově hudebním slovníku. Za redakce prof. Černušáka se bude pracovat na osobním Českém hudebním slovníku. Je potřeba finanční zajištění a jednu pracovní sílu [...]. Koncem května výstava hudebních nástrojů společně s museem. Přípravné práce na vybudování hudebně historického ústavu a zřízení Janáčkova musea. Pracovní závazky učinili na schůzi soudruzi: Dr. Burjanek, prof. Černušák, Dr. Hlaváček, Dr. Lýsek, Přemysl Novák, Dr. Racek, Dr. Straková, Dr. Štědroň, Dr. Vetterl, Vojtěch a Pohanka. Kolektiv se bude scházet tehdy, kdy toho bude zapotřebí. V diskusi budou přednášeny konkrétní referáty.*“²⁴ Hudebně vědecký kolektiv při ústavu hudební vědy filosofické fakulty Masarykovy university v Brně měl k roku 1952 22 členů²⁵, byl rozdělen do tří pracovních skupin: Hudebně historická, Esteticko kritická a Hudebně lidopisná. Byly stanoveny naléhavé úkoly pro jednotlivé skupiny.

„Hudebně historická skupina:

Nové přehodnocení a osvětlení díla Leoše Janáčka

– *Příprava do tisku všech Janáčkových děl literárních a hudebně theoretických.*

22 Tvůrčí úspěchy moravských skladatelů. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 7, s. 8

23 OLŠÁKOVÁ, Doubravka. *Věda jde k lidu! : československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století*. Praha: Academia, 2014, s. 24.

24 Zápis výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 24. 3. 1952 v sekretariátě, uloženo v Oddělení dějin hudby MZM.

25 Josef Burjanek, Gracián Černušák, Jiří Hlaváček, Zdenka Jelínková, Ludvík Kundera, František Lýsek, Přemysl Novák, Ludvík Poděšť, Jan Racek, Theodora Straková, Věra Střelcová, Jiří Svoboda, Bohumír Štědroň, Karel Vetterl, Ivan Vojtěch, Jiří Vysloužil, Petr Adler, František Hrabal, Miloš Masařík, Jaroslav Nečas, Rudolf Pečman, Ivo Stolařík. Srov. Hudebně vědecký kolektiv při ústavu hudební vědy filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 1952 – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

Vše se již opisuje. Práce této edice je rozpočtena přibližně na 3 roky. Bude to celkem 5 svazků.

- *Janáčkovy theroretické práce o lidové písni*
- *Studie o nářevcích mluvy*
- *Janáčkovy literární stati a feuilletony*
- *Práce a studie hudebně výchovné*
- *Studie hudebně estetické a theoretické. Fragmenta.*

Vedoucí Edice janáčkovských pramenů: Dr. J. Racek – T. Straková
Dějiny hudby a jejich periodisace.

Vedoucí: Černušák, Racek, Štědroň a Vojtěch
Slovanské prvky v české hudbě a mezislovanské styky.

Vedoucí: Černušák, Racek, Štědroň a Vojtěch
Česká hymnologie. Edice Komenského kancionálu.

Redakce: Racek, Štědroň

Praxe: Vybudovat Janáčkovu museum v Brně a to na podkladě socialistické museografické metody. Spojit spolu se Stát. ústavem pro lid. píseň a hudebně historickým oddělením Moravského musea.... Organizace výstav, historické koncerty soudobé hudby na nádvoří musea podle vzoru loňských gramo večerů. Pořádat velké výstavy hudebního materiálu v rámci činnosti Moravského musea. Pravá velká plánovaná výstava Hudební nástroje ve společenském vývoji lidstva. Zde bude provedena aplikace periodisace světových dějin, jež bude definitivně prodiskutována na prvním zasedání hud. vědeckého kolektivu. Budou se pořizovat excerpta pro Pazdírkův hudební slovník a tak připravovat materiál k další práci na tomto slovníku. Později až bude k tomu materiál, který získáme činností na schůzích hud. věd. skupiny, budeme vydávat další III. svazek Musikologie, kterou postupně přebudujeme na Slovanskou musikologii s příspěvky v původních slovanských jazycích.

Vedoucí praxe: Burjanek, Novák, Straková

Esteticko kritická:

Problém hudebního zobrazování a hudebního myšlení. Programovost hudby v hudbě orchestrální, komorní a hudebně dramatické.

Vedoucí: Burjanek, Racek, Novák, Vojtěch

Janáček a opera. Kladný přínos Janáčkův do slovanského operního typu. Srovnávací studie Janáčkových libret na ruská themata (např. Káťa Kabanová – Ostrovského Groza, Mrtvý dům – Dostojevského román)

Problémy současné moravské hudební tvorby, kritika, výhledy.

Vedoucí: Burjanek, Hlaváček, Novák, Kundera, Střelcová, Svoboda, Vojtěch.

Praxe: Operní kolektiv, diskuse ve Svazu, rozhlas, aktuální problémy, tisk, propagace.

Vedoucí: Burjanek, Novák, Straková, Lýsek, Vojtěch

Hudebně lidopisná:

Vybudování melodického alfabetu na základě historicko srovnávací metody a dialektického vývoje lidové písně v lidské společnosti. Kritika starších idealis-

ticko buržoasních teorií. Sovětská hudebně lidopisná literatura a nové pracovní metody. Edice Guberniální sbírky. Spolupráce s ústavem lidové písně.

Vedoucí: Zd. Jelínková, Fr. Lýsek, Jan Racek, Karel Vetterl.

Praxe: Součinnost se Státním ústavem pro lid. píseň, SČS v Brně (spojitost lidové písně a hudby s hudbou umělou), organizace sběrů, přednášková činnost aj.

Vedoucí: Zd. Jelínková, Fr. Lýsek, Karel Vetterl

Základ veškeré práce bude práce individuální, jež bude čas od času přednesena ve formě referátů, jež budou prodiskutovány v kolektivu. Ukázky z prací. Naše plány a práce bude vždy koordinována s hudebněvědeckou skupinou v Praze, Olomouci a Bratislavě, aby nedošlo ke zbytečným pracovním kolísáním a neekonomii práce.

Přípravy k hudebně vědeckým konferencím (2 konference Zd. Nejedlý a jeho dílo, 3 konference o dějinách hudby).²⁶

Většina stanovených úkolů, myšleno statisticky, byla splněna pouze z části, po stránce obsahové, tedy dobově ideologické, pak došlo k naplnění pouze minima předsevzetí. Bylo to dáno, jak změnou politické situace po krachu první pětiletky a smrti Stalina a Gottwalda v roce 1953, tak mimořádnou administrativní a „budovatelskou“ vytižeností hlavních představitelů hudebně vědeckého kolektivu. Tak například už k 1. květnu 1949 byl Ludvík Kundera prvním rektorem JAMU, redaktorem kritické rubriky dožívajících Lidových novin, předsedou Hudební artistické ústředny, předsedou místní odbočky Syndikátu českých skladatelů a předsedou komise KSČ. Až do roku 1954, kdy byl schválen nový organizační řád, a kolektivy byly nahrazeny samostatnými sekcemi, se jak jednotliví členové či kandidáti, tak celý kolektiv potýkali s řadou problémů. Opět si dovoluji situaci osvětlit na příkladu Jana Racka. Z důvodu reorganizace Svazu probíhaly pohovory s jednotlivými členy, tím byla pověřena tvůrčí komise, jelikož však nápor nezvládala, přistoupilo se 21. ledna 1952 k vytvoření tří zvláštních komisí – členem třetí komise byl vedle Josefa Burjanka a Přemysla Nováka jmenován Jan Racek, ačkoliv se sám musel podrobit pohovoru – zvláštní komise začala fungovat prvního února a scházela se jednou týdně.²⁷ Hudebně vědecký kolektiv si budoval zdánlivou samostatnost a to se samozřejmě nemohlo podporovat, 5. května 1952 tak bylo vedení kolektivu vytknuto, že se dopouští organizační chyby, když uvádějí pozvánky pouze hlavičkou „hudebně vědecký kolektiv při MU v Brně“ – bez odkazu na SČS.²⁸ Otázka osamostatňování hudební vědy byla poté řešena na schůzi 20. května, byl konstatován „nedostatek ve vedení Svazu, pokud se týče hudební vědy. Přičlenění hudební vědy k Akademii se jeví jako únik ze Svazu, ne progresivní přičlenění. V brněnské odbočce u některých soudruhů

26 Hudebně vědecký kolektiv při ústavu hudební vědy filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 1952 – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.

27 Zápis o schůzi výboru brněnské odbočky SČS, konané dne 21. ledna 1952 v sekretariátě Ul. 9. května č. 2/III. posch. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.

28 Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 5. května 1952 v 19 hodin v sekretariátě – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.

je nebezpečí izolace, konkrétně hudební věda, s. Racek. Bude pozván k pohovoru do našeho výboru.“²⁹ Situace se dále vyostřovala, když na stranické desítce Jaroslav Podešva vyslovil mínění, že je prof. Racek individualista a „že by se mohl dostat do nebezpečné posice.“³⁰ Rackova obhajoba na výborové schůzi dne 16. června 1952 pak byla následující: cituji ze zápisu „*Nebyl a nechce být individualistou. Rozdává velmi nezištně své vědomosti. Nemůže provádět konsultace s posluchači tak, jak by chtěl, poněvadž je příliš zaneprázdněn. Bylo by smutné, kdyby se společnost zbavila individuality. Cituje, co říká Marx o individualitách. V historii je potřeba individuality. Klade na to velký důraz. Čím jich bude víc, tím bude společnost pevnější. Je potřeba individualit mravních a poctivých. Jeho ctižádostí je, aby se stal touto individualitou. Zná dobře hodnotu práce a uznává vždy práci ostatních, posuzuje ji ale přísně ze svého stanoviska. Dělá chyby, ale učí se. Tato práce je někdy mařena, zneklidňována a do jisté míry mu to vadí. Z překroucených informací se dělají někdy nesprávné závěry. Kritika neopřená o znalosti, není kritikou. Neoprávněná kritika mladých.*“ A pokračuje: „*Potřebujeme peníze na hudebně vědecký slovník, soudruzi slíbili, že je to samozřejmé, peníze budou a nyní se v Praze velmi podivili, že chceme peníze. Je třeba, aby se tyto věci vyjasnily, protože jsme za tuto práci zodpovědní. Musíme lidem věřit, dát jim možnost, aby mohli v klidu rozvíjet svoji práci. Vztah člověka k člověku se lepší. Kritika nesmí být terorizováním apod. Individualismus vidí např. v tom, že napíše dopis Karáskovi, dá si s ním práci, on neodpoví. Od s. Kauckého rovněž nedostal odpověď. Nesvědčí to o posici kolektivistické, ale krajně individualistické. Za všech okolností bude bojovat proti vědeckému tmářství, proti lži a terorizování. Za zdravého člověka, vědce, umělce, prostého, upřímného člověka socialistického, ne s přízemními touhami pozemními. Bude vystupovat vždy otevřeně.*“³¹ Zápisy z brněnských výborů byly zasilány na ústředí do Prahy, což ještě vyostřovalo situaci. K vyhocení pak došlo na schůzi 30. června. Racek nejprve konstatoval, že plán byl splněn na 100%, předseda odbočky Kundera ocenil, že kolektiv začíná pracovat. Následovalo postesknutí na nedostatečnou komunikaci s Prahou. Poté však Gustav Křivinka prohlásil, že „*práce hudebních vědců nesmí být odlučována od odbočky. Musí zde být těsná součinnost. Výbor má právo vědět co se děje v kolektivech.*“ Do diskuse vstoupil Ivan Vojtěch, který se postavil na stranu kolektivu „*hudebně vědecký kolektiv odpovídá organizačně hudebně vědecké sekci, ne odbočce. Sekce by pak byla zbytečný orgán. Odbočky mohou kritizovat, ale nemají právo řídit práci hudebně vědeckého kolektivu.*“ V poměrně ostré polemice, kdy na jedné straně se profiloval Křivinka, Podešva, Poděšť a Kundera a na druhé Racek s Vojtěchem, pak Vojtěch přímo napadl vedení odbočky, kdy prohlásil, že kádrové věci má řešit hudebně vědecká sekce a dále:

29 Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 20. května 1952 v 19 hodin v sekretariátě – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.

30 Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 16. června 1952 v 19 hodin v zasedací síni SČS – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

31 tamtéž

„záleží velmi na tom, jak se kritisuje. Otázka vstupu hudební vědy do Akademie – na základě čeho se odbočka o tom bavila, nespadá to do její kompetence.“³² Výsledkem byl dopis Ivana Vojtěcha, ve kterém si stěžuje, že jej Křivinka s Podešvou obvinili z pletich.³³ Situace se nakonec vyřešila smírně, Křivinka napsal dopis Rackovi, kde mu vysvětlil situaci a podal sebekritiku, poté zajistil u Barvíka, „aby dal opravu do příštího čísla *Informačních zpráv pro funkcionáře*, ve kterém byla zpráva o situaci v brněnské hudební vědě.“³⁴ Činnost kolektivu mohla pokračovat v zaběhnutých, i když značně pokřivených, kolejích.

Viktor Pantůček (pantucek@phil.muni.cz), Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno.

ABSTRACT

MUSICOLOGICAL COLLECTIVE HAS ALREADY ACHIEVED PRETTY GOOD RESULTS. NON-UNIVERSITY MUSICOLOGY IN THE FIRST HALF OF 1950s IN BRNO.

The presented case study, which from the microhistorical point of view is defined geographically rather than purely anthropologically, is built on the blending as well as the contradiction of the social requirement for a clear, though indefinable, artistic doctrine and its fulfilment or non-fulfilment, both in the issues regarding the distribution of the “canon” among musicians as well as within the whole of society (i.e. as an analysis of the system and the organization of musical life) and on the aesthetic level (i.e. the change in language itself). Inspired by Foucault, I am looking for “collective discourses”, and I describe power “strategies” according to Bourdieu, but I characterize the chosen period and mainly the location rather using the “tactics of the subjects”, whose freedom was significantly curtailed, and the “practices” or even “do-it-yourself activities” of the newly “constructed” community of those in power. I would like to show such tactical acting and do-it-yourself activities in terms of the activities of the musicology team of the Union of Czechoslovak Composers, and more generally, the issue of the status of musical science in society.

Key words

music, Czech Music, Brno, 2nd half of the 20th century, Musicology, the Union of Czechoslovak Composers, socialist realism

Bibliography

APPLEBAUMOVÁ, Anne. *Železná opona Podrobení východní Evropy 1944–1956*. Praha – Plzeň: Beta-Dobrovský Ševčí, 2014.

32 Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 30. června 1952 v 19 hodin v sekretariátě. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

33 Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 8. září 1952 v sekretariátě v 19 hodin. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

34 Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 31. října 1952 v 19 hodin v sekretariátě odbočky. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

- BARVÍK, Miroslav. Návrh osnov dějin hudby na konservatoři. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 4, č. 3, s. 12–13.
- BERGER, Roman. *Dráma hudby Prologomena k politické muzikologii*. Bratislava: Hudobné centrum, 2000.
- DOLANSKÁ, Věra. Úkoly hudební vědy v rozvoji lidové tvořivosti. In. *Hudební rozhledy*, ročník 4, č. 6, s. 7–11.
- HAVLÍK, Jaromír. *Jaroslav Doubrava. Skladatel v sevření dvou totalit*. Praha: NAMU, 2002.
- Hudebně vědecký kolektiv při ústavu hudební vědy filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 1952 – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.
- CHMELAROVÁ, Vlasta. *Syndikát českých skladatelů*. In. Kolektiv autorů. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 901.
- CHRENNIKOV, Tichon. O stavu a úkolech hudební kritiky. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 1, s. 4–9.
- KABALEVSKIJ, Dmitrij. Projevy zahraničních delegátů. K aktuálním otázkám hudební vědy a kritiky. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 10–12, s. 28–29.
- KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost 1945–1948 Historie vzniku a působení STB jako mocenského nástroje KSČ*. Praha: Plus, 2015, s. 490.
- KNAPÍK, Jiří. *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948–1956*. Praha: Libri, 2006.
- LĚBĚDJANSKIJ, Michal Sergejevič. Nerozřešené otázky hudební vědy. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 2, s. 25–26.
- LUKEŠ, Igor. *Československo nad propastí Selhání amerických diplomatů a tajných služeb v Praze 1945–1948*. Praha: Prostor, 2014.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Stranickost ve vědě a umění*. Praha: Orbis, 1949.
- NEJEDLÝ, Zdeněk; ŠTOLL, Ladislav. *Věda jde s lidem*. Praha: Orbis, 1952.
- OČADLÍK, Mirko. Diskuse o hudební vědě a kritice. Co nás čeká?. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 10–12, s. 86–89.
- OLŠÁKOVÁ, Doubravka. *Věda jde k lidu! : československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. stolní*. Praha: Academia, 2014.
- Organizační řád Svazu československých skladatelů + poznámky, 1950 – uloženo v Oddělení dějin hudby MZM.
- PANTŮČEK, Viktor. *Musica politica Budování nového řádu. Opus musicum Hudební revue*, Brno, 2007, roč. 39/2007, č. 1, s. 36–37.
- PANTŮČEK, Viktor. Vznik brněnské odbočky Svazu československých skladatelů 1949–1951. *Opus musicum*, 2012, roč. 44, č. 2, s. 37–48.
- Sovětská hudební věda – náš vzor. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 4, č. 4–5, s. 12.
- SYCHRA, Antonín. Nejnáléhavější úkoly hudební vědy a kritiky, Referát děkana hudební fakulty Akademie musických umění v Praze prof. dr. Annonína Sychry pronesený 10. II. na II. plenárním zasedání SČS. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 10–12, s. 18–27.
- ŠTĚDROŇ, Miloš; Jan Racek: muzikologická osobnost mezi epochami (marginálie) In. MACEK, Petr; PEČMAN, Rudolf (ed.). *Musicologica Brunensis Ad honorem Jan Racek, Bohumír Štědroň et Zdeněk Blažek 1905 – 2005*, KLP Praha, 2005, s. 67–72.
- Tvůrčí úspěchy moravských skladatelů. In. *Hudební rozhledy*, 1951, roč. 3, č. 7, s. 4–9.
- Zákon o Československé akademii věd č. 52 / 1952 z 29. října 1952.
- Zápis o schůzi výboru brněnské odbočky SČS, konané dne 21. ledna 1952 v sekretariátě Ul. 9. května č. 2/III. posch. – uloženo v Oddělení dějin hudby MZM.
- Zápis výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 24. 3. 1952 v sekretariátě, uloženo v oddělení dějin hudby MZM
- Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 16. června 1952 v 19 hodin v zasedací síni SČS – uloženo v oddělení dějin hudby MZM
- Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 20. května 1952 v 19 hodin v sekretariátě – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.

Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 30. června 1952 v 19 hodin v sekretariátě. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 31. října 1952 v 19 hodin v sekretariátě odbočky. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 5. května 1952 v 19 hodin v sekretariátě – uloženo v oddělení dějin hudby MZM.

Zápis z výborové schůze brněnské odbočky SČS, konané dne 8. září 1952 v sekretariátě v 19 hodin. – uloženo v oddělení dějin hudby MZM

Záznam o činnosti Klubu SČS v Brně dne 28. června 1950. Přehrávka skladeb Chlubny a Petrželky; DkCHK00000357.

ŽDANOV, Andrej Alexandrovič.: O problémech sovětské hudby, 1948 In. *Konfrontace 2 Měsíčník pro soudobou hudbu*. Svaz českých skladatelů, Praha 1969, s. 54.

